

Nieuw voor Groningen: Bruinkeelortolaan

Willem-Jan Fontijn

Tijdens het broedseizoen worden de Groningse Waddeneilanden Rottumeroog en Rottumerplaat permanent bewaakt door vogelwachters. Naast bewaking bestaat het werk voor een belangrijk deel uit het volgen van de vele (kolonie)broedvogels op de eilanden. Een leuke bijkomstigheid van het werk is de (oostelijke) ligging van de eilanden die ervoor zorgt dat tijdens de voorjaarstrek regelmatig interessante waarnemingen worden gedaan. Zo treedt er soms spectaculaire trek op (bijvoorbeeld van Wespendienven in mei 1992; Van Dijk 1994) en worden er veel schaarse, maar af en toe ook (zeer) zeldzame soorten gezien. Van alle dwaalgasten die op beide eilanden zijn gezien, vallen vooral de diverse soorten gorzen *Emberiza* op en dan met name op Rottumerplaat. Zo werden op 'Plaats' al eerder voor Nederland zeer zeldzame gorzen ontdekt, waaronder een mannetje Wilgengors *E. aureola* (vangst op 15 juli 1977, derde geval), een zingend (!) mannetje Witkeelgorz *Zonotrichia albicollis* (30 april 2001, vijfde geval), een mannetje Zwartkopgorz *E. melanocephala* (13 juni 2003, tiende geval) en tot slot het eerste geval van Grijsz *E. cia* voor Nederland (30 mei 2004; Cazemier 2006).

Op 13 mei 2011 kon een nieuwe gorzensoort aan de Rottumlijst worden toegevoegd: een mannetje Bruinkeelortolaan *E. caesia* op (waar anders) Rottumerplaat. De vogel werd ontdekt en gezien door de vaste vogelwachters Hans Roersma en Nelly van Brederode en Bernard Spaans en Jenny Cremer. De Bruinkeelortolaan verbleef op de oostpunt van het eiland, in de duinen en tuin rondom de bebouwing, en bleef uiteindelijk tot en met 17 mei aanwezig. Ondanks smeebeden

van veel vogelaars was een excursie naar dit afgesloten natuurgebied (uiteraard) niet mogelijk.

Beschrijving

Onderstaande beschrijving is gebaseerd op de foto bij dit artikel en enkele foto's die gepubliceerd zijn op waarneming.nl en in Dutch Birding (Van den Berg & Haas 2011). *Kop:* Grotendeels blauwgrijs en ongestreept. *Teugel* en *snorstreep* licht oranjebruin. *Baardstreep* blauwgrijs. *Bovendelen:* Mantel en schouders warmbruin met zware zwarte lengtestreping. *Stuit* voor zover zichtbaar ongestreept warmbruin.

Onderdelen: Kin en keel bruin. *Borst* blauwgrijs. *Buik*, *flank* en *anaalstreek* ongestreept warm oranjebruin. *Op onderstaartdekveren* iets lichter, wat meer bruingeel.

Vleugel: *Handpennen* en *armpennen* donkerbruin. *Tertials* zwart met brede, warmbruine veerranden. *Kleine dekveren* roodbruin met klein zwart centrum en lichte veerranden. *Middelste dekveren* zwartbruin met smalle lichte veerranden en lichtbruine toppen die samen een vleugelstreepje vormen. *Grote dekveren* eveneens zwartbruin maar met vrij brede bruine veerranden en toppen. *Duimvleugel* zwartbruin met lichte rand.

Naakte delen: *Oog* donker en *oogring* wittig. *Snavel* lichtgrijs met rozige basis van de *ondersnavel*. *Poten* vleeskleurig roze.

Determinatie

De vogel is relatief eenvoudig te herkennen als Bruinkeelortolaan. De blauwgrijze kop en borst met lichtbruine snorstreep, kin en keel en de opvallende oogring, de warmbruine

Bruinkeelortolaan – Rottumerplaat – 14 mei 2011

bovendelen met zwarte streping en de warm oranjebruine onderdelen wijzen onmiskenbaar op deze soort. De Steenortolaan *E. buchanani*, een vogel uit Centraal-Azië en een extreem zeldzame dwaalgast in Europa, lijkt enigszins op een Bruinkeelortolaan, maar deze soort heeft onder andere een lichtgrijzige kop, de kin, keel en snorstreep zijn gelig en de bovendelen zijn lichtbruin met zwakker getekende lengtestrepen. De Ortolaan *E. hortulana*, inmiddels in Nederland als broedvogel uitgestorven maar nog steeds een zeer schaarse doortrekker, heeft een meer groengrijzige kop en borst en heeft net als een Steenortolaan een gelige kin, keel en snorstreep (cf Byers et al. 1995).

De vogel van Rottumerplaat betrof een mannetje vanwege de diep blauwgrijze kleur van de kop, de ongestreepte kop en onderdelen en de zwaargestreepte, contrastrijke bovendelen. Vrouwtjes zijn wat bruiner op de kop en borst en vertonen altijd streping op de kop (cf Byers et al. 1995, Klinge et al. 1997). De exacte leeftijd is op basis van

foto's wat lastig vast te stellen maar waarschijnlijk betrof het een adult mannetje. Een ruicontrast in de middelste dekveren (verschil tussen gesleten oude en verse nieuwe veren) dat de vogel van Ameland wel vertoonde, en dat een sterke indicatie is voor een eerste-zomerkleed, is op foto's van de vogel van Rottumerplaat niet te zien (cf Klinge et al. 1997).

Verspreiding en voorkomen

Het broedgebied van de Bruinkeelortolaan beslaat maar een heel beperkt gebied. De soort broedt onder andere in het zuiden van Griekenland, op veel eilanden in de Egeïsche Zee en op Cyprus, langs de west- en zuidkust van Turkije en via Syrië en Libanon tot in Noord-Israël en Jordanië. Opmerkelijk daarbij is dat de vogels voorkomen binnen een strook van 100 kilometer van de Middellandse Zeekust.

Bruinkeelortolanen overwinteren relatief dicht bij de broedgebieden, voornamelijk in Soedan en Eritrea, maar in klein aantal ook wel noordelijker, in Egypte en in het noordwesten van Saoedi-Arabië (Byers et al. 1995).

In de rest van Europa is het een uiterst zeldzame soort die vooral in het voorjaar wordt gezien. In het najaar wordt de soort niet of nauwelijks opgemerkt, wat vermoedelijk vooral komt door de moeilijke herkenning van onvolwassen en vrouwtjeskleden. Er zijn tot 1997 slechts twee najaarsgevallen bekend: een uit Finland (een adulte vogel op 30 september 1990) en een uit Nederland (zie hieronder) (Klinge et al. 1997). Een derde geval betrof een eerstejaars mannetje op North Ronaldsay (Schotland) op 19-21 september 2008 (Van den Berg et al. 2008). Ook stammen veel (geschoten) gevallen uit de negentiende eeuw, bijvoorbeeld zes vogels uit Zuid-Frankrijk en negen vogels uit Duitsland (alle van Helgoland tussen 1848 en 1879). Uit de twintigste eeuw komen echter maar weinig waarnemingen, waaronder Finland (2), Groot-Brittannië (3) en Zweden (1) (Byers et al. 1995, Klinge et al. 1997, Van den Berg 1998).

De Bruinkeelortolaan van Rottumerplaat

betreft, indien aanvaard, het derde geval voor Nederland en de eerste voor Groningen. In Nederland zijn er dus twee eerdere gevallen aanvaard door de CDNA. Het eerste geval betreft een eerste-winter vrouwtje dat op 11 oktober 1859 werd verzameld bij Overveen (Noord-Holland) en gedetermineerd (en gelabeld) als *Ortolaan*. Vermoedelijk zo'n 65 jaar later kwam men erachter dat dit niet klopte en bleek het een *Bruinkeelortolaan* te zijn (Van den Berg & Bosman 2001). Het tweede geval gaat om een eerste-zomer mannetje dat op 7-11 mei 1994 op verschillende plekken op Ameland (Friesland) werd gezien. Deze nogal tamme vogel liet zich erg mooi bekijken en werd op 10 mei op video vastgelegd. Hoewel de vogel dus meerdere dagen aanwezig was, leidde dit door enkele misverstanden niet tot een massale twitch van het vasteland (Klinge et al. 1997).

Dankwoord

Bernard Spaans wordt bedankt voor het beschikbaar stellen van de foto bij dit artikel.

Literatuur

- Byers, C., U. Olsson & J. Curson 1995. *Buntings and sparrows: a guide to the buntings and North American sparrows*. Mountfield.
- van den Berg, A.B. 1998. *WP reports*. *Dutch Birding* 20: 126-135.
- van den Berg, A.B. & C.A.W. Bosman 2001. *Zeldzame vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 1. Tweede, herziene druk*. GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- van den Berg, A.B., E. Ebels & M. Haas 2008. *WP reports*. *Dutch Birding* 30: 417-437.
- van den Berg, A.B. & M. Haas 2011. *WP reports*. *Dutch Birding* 33: 201-211.
- Cazemier, R. *Grijze Gors op Rottumerplaat in mei 2004*. *Dutch Birding* 28: 11-14.
- van Dijk, A. 1994. *Massale doortrek van Wespindieven in Groningen in het voorjaar van 1992*. *De Grauwe Gors* 22: 5-13.
- Klinge, F., F. Buissink & E. Ebels 1997. *Bruinkeelortolaan op Ameland in mei 1994*. *Dutch Birding* 19: 8-11.

HET KLEINE REISCOLLECTIEF

kleinschalig verantwoord vertrouwd

Vogel-, Natuur- en Wandelreizen 2011

Engeland, wandelen door het Lake District 23-9 24-10

Hongarije, kraanvogelspectakel 15-10

Vogelreizen 2012

Polen, Biebrza en Bialowieza april/mei

Hongarije, Bükk-Tisza-Hortobágy mei

Roemenië-Hongarije, Donaudelta en Kis-Balaton april

Wij reizen per trein naar onze vogelreisbestemmingen.

Individuele reizen

Wij bieden vele individuele reismogelijkheden aan en maatwerk voor vogelaars, wandelaars, fietsers, kanovaarders en ouders en kinderen in o.a.

Albanië, Bosnië, Bulgarije, Hongarije, Kroatië, Montenegro, Polen, Roemenië, Servië, Slovenië, Slowakije, Tsjechië en Wit-Rusland.

info@hkrc.nl

www.hkrc.nl

085-7853820